

ביאורים

לאחר שהבהיר הרמב"ם את עמדתו הנחרצת ביחס למתחזה ואת הסכנה הטמונה בו לכלל יהודי תימן, הוא מסביר כי מקרה זה אינו חריג, אלא הוא חלק מתופעה נרחבת. האמונה במשיח טבועה בצורה חזקה מאוד בכל הקהילות של עם ישראל, וככל שמתרבות הצרות כך גדלה הציפייה והאנשים עשויים לתלות תקוות רבות בכל פתח קלוש של אפשרות לגאולה. מציאות זו מהווה קרקע פוריה לצמיחת עשבים שוטים - מתחזים שקריים רבים. מנסינונו, מסביר הרמב"ם, אנו רואים כי זו תופעה שחוזרת על עצמה. אנשים טוענים שוב ושוב להיותם הגואל המובטח, והתופעה גורמת נזק רב לקהילות השונות. רק בסמיכות לתקופתו של הרמב"ם אירעו ארבע מקרים כאלו, שאותם הוא מונה בפניהם. ולא זו בלבד שהתופעה נרחבת, היא גם נכתבה מראש על ידי נביאינו, והזהרנו עליה. מכאן ההכרח הגדול לחשוך בכל הטוען להיות המשיח, לבדוק אותו היטב, ולא להיות מופתעים אם נאלצים להכריע עליו כדובר שקר, שאז, לטובת ולטובת הקהילה, יש לנהוג כנגדו בנחישות. יחד עם ציפיינו להיגאל, ואמונתנו כי בכל יום אפשרי בהחלט שהמשיח יבוא, עלינו גם לקבל בהכנעה את גזרות ה', וכל עוד הגאולה מתמהמהת - נסבול את צרות הגלות באמונה ובענווה. כפי הנמשל של דברי שלמה: "השִׁבְעֵתִי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם... אִם תַּעֲרִינֵי וְאִם תַּעֲזְרֵי אֶת הָאֱהָבָה עַד שֶׁתִּחַפְּץ" (שיר השירים ב, ז), שאין לנו להתקומם נגד גזרת הגלות, ולדחוק את הקץ לפני זמנו ולפני שמהשמים יאפשרו לנו להיגאל, כי בכך רק נפגע בעצמנו. נצדיק עלינו את הדין, ונדע כי כל קושי שעובר עלינו מכין אותנו ומרומם אותנו יותר ויותר לקראת הגאולה העתידה.

הרחבות

• עליה לארץ ישראל בזמן הגלות

וְאֵתְּם, אַחֲיֵינוּ וְאַהוּבֵינוּ, שְׁמָרוּ הַשְּׁבַעְתּוֹ, וְלֹא תַעֲרִינֵי אֶת הָאֱהָבָה עַד שֶׁתִּחַפְּץ. הרמב"ם מזהיר לא לעורר את הגאולה עד שתוכל להיות ממשית, ולא לנסות להביאה בדרכים חסרות סיכוי (על פי הערת הרב יצחק שילת, אגרות הרמב"ם עמ' קסז).

ר' יואל טייטלבוים, האדמו"ר מסאטמר, למד מדברי הרמב"ם שאין לעלות לארץ בזמן הגלות. דבריו מתבססים על דברי ר' זירא בגמרא [כתובות קיא]. ר' זירא סובר שישנם שלוש שבועות, וביניהן "שלא יעלו ישראל בחומה". (ויואל משה, מאמר שלושת שבועות, א, ל).

אמנם רוב חכמי ישראל חלקו על הבנה זו. הרב שלמה אבינר הביא שלוש עשרה סיבות מדוע לא קיבלו את דברי ר' יואל טייטלבוים [קונטרס שלא יעלו בחומה]. הסבר אחד כתב רבי אברהם בורנשטיין: "ניחא שהרמב"ם וכל הפוסקים לא הביאו דין החמש שבועות (- לפי צורת מניין מסויימת ישנן חמש שבועות לא לעלות לארץ) שנשבעו ישראל דזה אין עסק בהלכה" [שו"ת אבני נזר, יורה דעה תנד, נ]. דהיינו, האיטור שרבי זירא דיבר עליו הוא דברי אגדה, ולא פסיקה הלכתית שיש לנהוג לפיה. כך מדויק גם בדברי הרמב"ם כאן, שכתב "השביע האומה על דרך משל".

כמו כן, מדברי הרמב"ם מבואר שהמשיח יגיע אחרי שעם ישראל יהיו כבר בארץ. כך עולה ממה שהרמב"ם כותב בדבריו לעיל (ראה יום כב טבת) שהמשיח יתגלה קודם כל בארץ ישראל. וכך עולה מדברי הרמב"ם בהלכות מלכים שהופעת המשיח היא תהליך הדרגתי המופיע לאחר שעם ישראל כבר בארצו [הלכות מלכים ומלחמותיהם יא, ד].

משיחי שקר ותוצאותיהם

וּמִמָּה שֶׁצָרִיךְ שֶׁתִּדְעֶהוּ, כִּי בַתְּחִלַּת מַלְכוּת יִשְׁמַעֵאל עֲמַד אִישׁ בְּעֵבֶר הַנְּהָר, וְאָמַר שֶׁהוּא מְשִׁיחַ, וַיֵּצֵא בְּעֶשְׂרֵת אֲלָפִים מִיִּשְׂרָאֵל, וְהָיָה מוֹפְתוֹ שֶׁלֹּן מִצְרַע וְהַשְּׂפִים בְּרִיא. וְלֹא נִשְׁלַם דְּבָרוֹ, וְשָׁבוּ, וְנִשְׁאַרוּ יִשְׂרָאֵל אַחֲרָיו בְּאַרְץ אֲסַפְּהָאן בְּגִלּוֹת גְּדוּלָה, וְאַרְעוֹ לָהֶם בְּעִבּוּרוֹ רְעוּת. וְכֵן עֲמַד אִישׁ בְּמִצְרַע, בְּפָאס, הַיּוֹם מ"ד שָׁנָה, וְאָמַר שֶׁהוּא מְבַשֵּׁר שֶׁהַמְּשִׁיחַ יבֹּא בְּשָׁנָה הַהִיא. וְלֹא נֶאֱמַן דְּבָרוֹ, וְעָבְרוּ עַל יִשְׂרָאֵל בְּעִבּוּרוֹ רְעוּת. סֵפֶר לִי אִישׁ שָׂרְאָן כְּלוֹ. וְקִדְּם זֶה כְּעֶשֶׂר שָׁנִים עֲמַד אֶחָד בְּאַנְדְּלוּס, בְּמַדִּינַת קַרְטִיבָה, וְהִתְפַּאֵר לֵאמֹר שֶׁהוּא מְשִׁיחַ, וְכַמְעַט הִיָּתֵה כְּלִיָּה עַל שׁוֹנְאִיָּהֶם^ו שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּעִבּוּרוֹ. וּלְפָנָיו בְּכַמוֹ שְׁלוּשִׁים שָׁנָה עֲמַד אֶחָד בְּאַרְץ צְרַפַּת, וְהִתְנַשֵּׂא לֵאמֹר שֶׁהוּא מְשִׁיחַ, וְעָשָׂה אוֹתוֹת לְפִי מַה שֶׁאָמַר, וְהִרְגוּהוּ הַצְּרַפְתִּים, וְהִרְגוּ עִמּוֹ קֵהֶל גְּדוּל מִיִּשְׂרָאֵל.

וְאֵלוֹ הֵם הַדְּבָרִים אֲשֶׁר קָבַר קִדְּם יְעוּז הַנְּבִיאִים בָּהֶם, וְהוֹדִיעֵנוּ בְּמַה שֶׁסִּפְרָתִי לָכֶם, אֲשֶׁר בְּקִרְבִּי בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ הָאֱמִתִּי יִרְבּוּ הַמִּתְנַשְּׂאִים וְהַמְּכַנִּיִּים סִפְק בְּלָבוֹת בְּנֵי אֲדָם, וְלֹא תִתְאַמַּת טַעֲנָתָם, וְיֵאבְדוּ הֵם וְיֵאבְדוּ עִמָּהֶם רַבִּים. וְכֹאשֶׁר הוֹדִיעַ שְׁלֹמֹה ע"ה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁזֹּאת הָאֱמָה בְּהַשְׁקָעָה בְּגִלּוֹת תִּשְׁתַּדַּל לְהַתְעוֹרֵר בְּזוּלַת עֵתָהּ^ו הַרְאוּהָ לָהּ, וְיִמּוּתוּ בְּעִבּוּר זֶה, וְיִשְׁיָגוּם צְרוּת - הַזֶּהִיר מִמֶּנּוּ, וְהַשְּׁבִיעַ עָלָיו עַל צַד הַמְּשָׁל, וְאָמַר: "הַשְּׁבַעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם" וְגו' (שיר השירים ב, ז). וְאֵתְּם, אַחֲיֵינוּ וְאַהוּבֵינוּ, שְׁמָרוּ הַשְּׁבַעְתּוֹ, וְלֹא תַעֲרִינֵי אֶת הָאֱהָבָה עַד שֶׁתִּחַפְּץ.

כשמתקרב המשיח מתרבים המתנשאים

